

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2013/8

Ózdi kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013

Polonyi Gábor

**MTA TK
Budapest
2013**

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Polonyi Gábor

Szerkesztette: Bauer Zsófia

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

ISSN 2064-910X

Tartalom

Összefoglaló	3
1. A helyzetfelmérés módszerei.....	5
1.1. A vizsgálati minta.....	5
1.2. A kutatás kérdőíve	7
2. Demográfiai jellemzők	8
3. Foglalkoztatottság.....	11
4. Anyagi helyzet	13
5. Lakáshelyzet	19
6. Nevelés, oktatás	22
6.1. Bölcsőde	22
6.2. Óvoda.....	24
6.3. Iskola	26
7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége	30
8. Egészség	35
9. Településsel, kistérséggel kapcsolatos vélemények	38
10. Gyerekszegénység elleni program.....	39
MELLÉKLET.....	41

Összefoglaló

Eredményeink szerint a kistérségben zajló demográfiai folyamatok erősítik a gyermekes családok szegénységi kockázatát.

A demográfiai folyamatok azt vetítik előre, hogy a gyerektársadalmon belül rövidtávon többségbe fognak kerülni a roma származású gyermekek, akik a nagyobb szegénységi kockázattal rendelkező sokgyermekes családokból érkeznek.

A kistérség legnagyobb problémája a nagyarányú munkanélküliség, ezzel együtt a foglalkoztatottság alacsony szintje, illetve a munkalehetőség hiánya.

A gyermekes háztartásokban élő gazdaságilag aktívak, a munkaerőpiacról élők aránya 9%-kal marad el az országos átlagtól. Ezzel párhuzamosan a gyermekes háztartásokban élő munkanélküliek aránya jóval az országos érték fölött van.

A gyermekes családok szegénységi kockázatát növeli az alacsony iskolázottsági szint.

A gyerekes családokban jelentős a csak 8 általánost végzettek aránya. Ugyanakkor a szülők gyermekeik leendő iskolai végzettségével kapcsolatos elvárásai elég magasak.

Az országos átlaghoz képest alacsony a gyermekes családok jövedelme, s ennek következtében a gyermekek túlnyomó többsége szegénységben él.

A kistérségben élő gyermekes családok jövedelmének átlagos értéke a gyermeket nevelő családok országos jövedelemátlagának mindössze 59%-a. Az alacsonyabb átlagos jövedelem a szegénységi ráta növekedésével is együtt jár: a kistérségben a 0-17 éves gyermekek 66%-a szegénységben él.

A gyermekes háztartások lakásminősége magasan elmarad az országos átlagtól.

A szubstandard lakások aránya 21%, ez hétszeresen meghaladja az országosan mért értéket. A kérdezőbiztosok szubjektív megítélése szerint a lakások 16%-a nem biztonságos egy gyerek számára.

Az oktatási intézmények közül az óvodákat a szülők kifejezetten pozitívan értékelik, az iskolákkal kapcsolatban valamivel több a kritikus vélemény.

Adataink szerint elsősorban az iskolai agresszióval kapcsolatban figyelhetőek meg szülői félelmek.

A gyermekek szükségleteinek kielégítettségében hiányok tapasztalhatóak főleg akkor, ha eltekintünk a létszükségleti-biológiai dimenziótól.

A gyermekek biológiai alapszükségleteit (táplálkozás, ruházkodás) saját elmondásuk szerint lényegében képesek kielégíteni a családok. Ahogy haladunk a „magasabbrendű” szükségletek felé, úgy csökken a gyermeki igények kielégítettsége.

A rossz anyagi körülmények hatása a magzati fejlődéstől a betegségek kialakulásáig fokozottabban mutatkozik meg.

Az alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal születettek aránya az országos átlag felett van a kistérségben (15 versus 10%). Eredményeink alapján a tartós betegségek (pl. asztma, allergia) előfordulási gyakorisága lényegesen magasabb a kistérségben (20 versus 8%).

A Gyerekszegénység elleni program ismertsége, elterjedtsége a többi vizsgált kistérséghez képest kevésbé nevezhető jónak.

A kérdezettek 26%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos gyerekszegénység elleni programban. A különböző programelemekben viszonylag kevesen vettek eddig részt - a gyermekek 13%-a illetve a felnőttek 7%-a.

1. A helyzetfelmérés módszerei

Az adatfelvétel az Ózdi kistérségben élő gyermekes családok reprezentatív mintáján készült 2013 augusztusában. A kistérségben a kérdezést a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Szociológiai Intézet oktatói és hallgatói végezték. A kistérségben lévő 29 település közül 10 került bele a felmérésbe. A települések a következők voltak: Borsodnádásd, Sajónémeti, Kelemér, Ózd, Sajómercse, Sajópüspöki, Járdánháza, Putnok, Csernely, Serényfalva. A kiválasztás menetének részleteit az alábbiakban mutatjuk be.

1.1. A vizsgálati minta

Az országos és járási népesség-nyilvántartás, valamint a jegyzőktől származó nyilvántartás adataiból gyerekszám szerinti rétegzett valószínűségi mintát készítettünk. A lekérdezéshez szükséges reprezentatív mintát többlépcsős, csoportos valószínűségi mintavételi eljárással alakítottuk ki, olyan tényezőkre támaszkodva, amelyekről feltételeztük, hogy befolyásolják a gyermekes családok életkörülményeit. Ezen tényezők között szerepelt: az adott háztartásban élő gyerekek száma, lakhelye, valamint az, hogy a háztartásban élnek-e olyanok, akik romának vallják magukat.

A mintaválasztás első lépcsőjében a kistérség 29 településéből 10-et választottunk ki, amelyek a kistérség egészét reprezentálják.

A települések kiválasztása előtt azokat csoportosítottuk nagyságuk (500 fő alatti, 500-1000 fő közötti, 1000 fő feletti, kistérségi központ) és a roma népesség aránya szerint (alacsony, közepes, magas arány). A cél az volt, hogy az előzetesen meghatározott szempontok alapján kirajzolódó település-típusok mindegyike esélyt kapjon a mintába való bekerülésre. (A települések besorolását a település-nagyság illetve a roma populáció nagyság mátrix-ában az 1. tábla mutatja.)

De a kiválasztás során tekintettel voltunk arra is, hogy az ún. mikrokörzetek központjai is tagjai legyenek a mintának, illetve választási szempont volt az is, hogy a legfontosabb Gyerekesély programelemeket működtető települések is szerepeljenek a mintában.

1. tábla: Az Ózdi kistérségi településminta kialakítása

	0-500 fős település	501-1000 fős település	1000 fő feletti település
Alacsony roma arány 0-10%		Sajópüspöki	Serényfalva
Közepes roma arány 10,1-30%	Sajómercse	Csermely	Borsodnádásd, Putnok
Magas roma arány 30% feletti		Sajónémeti, Kelemér	Járdánháza
Kistérségi központ Ózd			

Mivel a gyermekes háztartások nagy része a kistérségi központban él, a mintaválasztás során a kistérség központjában, Ózdon, a legnagyobb lélekszámú településen 7%-os merítéssel dolgoztunk. A további városokban (Borsodnádásd, Putnok) 10%-os, a községekben pedig 25%-os merítéssel számoltunk, hogy ezeken a település-típusokon is elemezhető elemszámú almintákat kaphassunk.

A lekérdezés során adódott kisebb mintabeli eltolódásokat utólag súlyozással korrigáltuk. (Az elemszámokat a 2. tábla mutatja be.)

2. tábla: Az Ózdi kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma összesen és a súlyozott vizsgálati mintában (db)

település	gyerekes háztartások							
	populáció				minta			
	egy	kettő	három és több gyermek	összesen	egy	kettő	három és több gyermek	összesen
Borsodnádasd	129	94	80	303	13	9	8	30
Csernely	29	24	25	78	6	5	5	16
Járdánháza	98	47	63	208	20	9	13	42
Kelemér	27	13	22	62	5	3	4	12
Ózd	1897	1109	886	3892	94	55	44	193
Putnok	317	182	185	684	32	18	19	69
Sajómercse	9	7	5	21	2	1	1	4
Sajónémeti	26	13	18	57	5	3	4	12
Sajópüspöki	26	16	11	53	5	3	2	10
Serényfalva	55	39	14	108	11	8	3	22
összesen	2624	1553	1311	5488	193	114	103	410

1.2. A kutatás kérdőíve

Az adatfelvétel során a mintába került családok körében először egy Háztartás kérdőív alapján gyűjtöttünk információkat a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család szerkezetéről, jövedelmi viszonyaikról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, fizikai és mentális egészségi

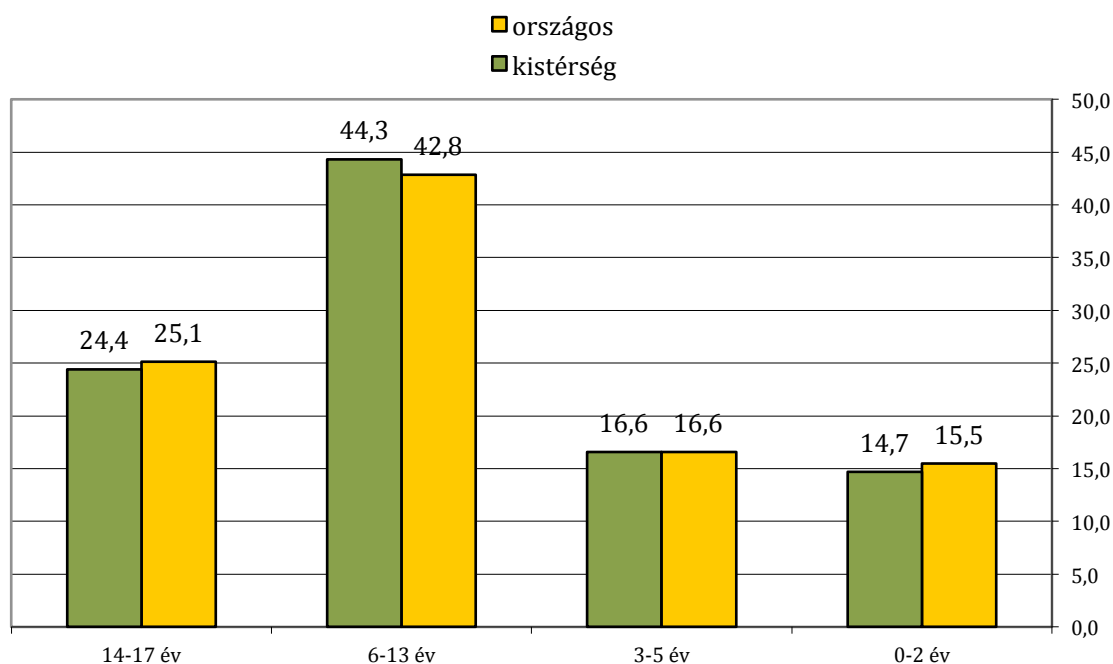
állapotukról, saját helyzetükhöz való viszonyulásukról. Következő lépésben a háztartásban élő minden gyermekről külön kérdőívet vettünk fel (Gyermek kérdőív), melynek célja volt feltérképezni a családban élő összes gyermeknél a következő témaköröket: óvodai, iskolai jellemzők, számítógép és internethasználat használat, gyermekbetegségek előfordulása, gyermek-szükségletek kielégítettsége, gyermek-szülő kapcsolatának jellege. (A felmérésben használt kérdőívek szövegét a mellékletben adjuk közre.)

Azon túl, hogy a jelentésben bemutatjuk az Ózdi kistérségre vonatkozó adatokat, mindezen adatokat összevetjük az országos átlaggal is. Az országos referencia értékek egy része a 2011-es Népszámlálás adataiból, másik része pedig a TÁRKI 2012-es országos reprezentatív felméréséből származik (TÁRKI Háztartásmonitor 2012). A gyermeki szükségleteknél az összehasonlítás alapjául 2009-ben végzett felmérés EU-SILC indikátorai szolgálnak.

2. Demográfiai jellemzők

A gyermekek életkori megoszlása a kistérségben lényegében az országos mintázatot követi, csak árnyalatnyi különbségek érzékelhetők.

Országosan a vizsgált két szélső gyermek életkorcsoport (0-2 évesek illetve 14-17 évesek) számosságában 10%-os különbség van, az Ózdi kistérségben is ugyanez a különbség jelentkezik (1. ábra). A legalacsonyabb korcsoportban (0-2 évesek) a gyermekek majdnem feleannyian vannak, mint a legidősebb korcsoportban (14-17 évesek), ami hangsúlyos gyerekszám csökkenést mutat és vetít előre (ez a demográfiai csökkenés azonban az országos átlagnak megfelelő). A kedvezőtlen demográfiai tendencia a kistérség gyermekintézményeinek fennmaradása szempontjából is negatív következményekkel járhat, illetve hosszú távon is a gazdasági aktivitás további csökkenését vetíti előre.

1. ábra: A kistérségben élő gyermekek életkori eloszlása (%)¹

Ha a gyermekek arányát a népességen belül vizsgáljuk, akkor azt mondhatjuk, hogy a kistérség korösszetétele fiatalosabb jellegű, mint amit az országos átlag mutat. A kistérségben a száz aktívkorúra jutó gyerekszám - a gyermeknépesség eltartottsági rátája - az országos mutatókhoz képest magasabb értéket mutat. Míg országosan 100 aktívkorúra 24 gyerek jut, addig az Ózdi kistérségben ugyanez az érték 31. Mindez a kistérségben az időskorúak kicsivel magasabb arányával párosul (országosan 100 aktívkorúra 38 időskorú jut, az Ózdi kistérségben ehhez hasonló adatot regisztrálhatunk: 39). Tehát egyik oldalról a térség fiatalos jellege rajzolódik ki, ugyanakkor az előregedés jelei is megmutatkoznak, hiszen 100 gyermekkorúra több időskorú jut. Az országos átlaghoz képest azonban ez az előregedés mérsékeltebb: míg országosan 100 gyermekkorúra 161 időskorú jut, addig az általunk vizsgált kistérségben ez az arány alacsonyabb, száz gyermekkorúra 129 időskorú jut.²

A gyerek-társadalom belső, etnikai összetétele nagyon specifikus képet mutat a kistérségben. Míg országosan a roma származású gyermekek aránya 11% körül

¹ Népszámlálás 2011 adatai alapján.

² Népszámlálás 2011 adatai alapján.

mozog, addig ugyanez az érték az Ózdi kistérségben majdnem eléri az 50%-ot. A felmérés során azokat tekintettük romáknak, akik annak vallották magukat, tehát a népszámláláshoz hasonlóan a kérdőívben is az önbevallás elvére építettünk. Több metszetben nyilatkozhattak erről a kérdésről a kérdezettek (a megkérdezett első- és másodsorban milyen nemzetiségűnek vallja magát/ a kérdezetten kívül van-e olyan személy a háztartásban, aki romának tekinti magát.) Ezeket a válaszokat összesítve azokat tekintettük romáknak, ahol a háztartásában legalább egy személy romának vallotta magát.

Az Ózdi kistérségben tehát az országosnál jóval magasabb (az országos érték négyszerese) a roma gyerekek aránya. A roma családok magasabb termékenysége és nagyobb gyerekvállalási hajlandósága következtében ebben a megoszlásban a jövőben - a ma már most is kiegyenlítetlennek mondható helyzetben - további elmozdulás várható a roma származásúak javára, hiszen az adatok azt mutatják, hogy az életkor csökkenésével párhuzamosan fokozatosan nő a roma gyerekek száma. A legfiatalabb korosztályokban (0-2 évesek) ma már többségben (61%) vannak a roma nemzetiségű gyermekek (3. tábla). Mindez azt is jelenti, hogy a közeljövőben azzal kell számolni, hogy a kistérségben növekedni fog az oktatási intézményekben megjelenő roma származású gyerekek aránya.

3. tábla: A 0-17 éves roma gyermekek aránya korcsoportonként (%)

korcsoport	nem roma	roma
0 - 2	39,5	60,5
3 - 5	53,5	46,5
6 - 13	55,3	44,7
14 - 17	57,4	42,6
kistérség összesen	54,0	46,0
országos ³	88,7	11,3

³ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

Az országos adatokhoz képest a magas szegénységi kockázatú háztartástípusok megoszlása tekintetében is eltérés mutatkozik (4. tábla). Az elszegényedés kockázatát tekintve az egyik legveszélyeztetettebb családtípust a csonka, egyszülős családok képviselik. Az Ózdi kistérségben ez a fajta veszélyeztetett családtípus ritkábban fordul elő, mint országosan. A másik veszélyeztetettebbnek mondható családtípus, a három- vagy többgyermekes nagycsaládok aránya viszont már jóval az országos átlag felett van a kistérségben.

A mintába került összes gyermekes háztartás több mint egyharmada (36%-a) roma háztartás, a három- és többgyermekes háztartások között ez az arány felmegy 59%-ra, tehát itt már a roma családok alkotják a többséget. Ez azt mutatja, hogy az oktatási intézményekben nem csak arra kell felkészülni, hogy a roma tanulók aránya még magasabb lesz, hanem arra is, hogy jelentős részük magas szegénységi kockázatú családból fog érkezni.

4. tábla: A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok előfordulása a mintában (%)

	országos ⁴	kistérség
egy szülő gyermekkel típusú háztartások	22	15,5
három és többgyermekes háztartások	14,2	25,1

3. Foglalkoztatottság

A kistérség egyik legnagyobb problémája a nagyarányú munkanélküliség, illetve a foglalkoztatottság alacsony szintje. A gyermekes családokban élő aktív korúak (16-62 évesek) 44%-a tekinthető munkaerőpiaci szempontból aktívnek, ez az érték 9%-kal marad el az országos átlagtól. A negatív munkaerőpiaci tendenciákat

⁴ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

időlegesen valamelyest orvosolja a közmunka lehetősége, viszonylag sokan tartoznak ebbe a munkaerőpiaci csoportba a kistérségben (10%). A munkanélküliség azonban így is jelentős, a munkanélküliek aránya jóval az országos átlag felett van (5. tábla). S nagyon magas a különböző jogcímenek eltartottnak tekinthető családtagok száma. Az aktív korúaknak (16-62 évesek) csak kb. négytizede dolgozik hosszabb távon és rendszeres jelleggel.

5. tábla: A gyermekes családokban élő aktív korúak gazdasági aktivitása az Ózdi kistérségben (%)

	országos ⁵	kistérség
aktív (alkalmazott, vállalkozó, alkalmi munkát végez)	53,2	43,9
munkanélküli (segélyezett, ellátás nélküli, közmunkás)	11,7	23,1
gyes-en lévő	10,5	11,7
nyugdíjas	5,5	5,4
eltartott	19,8	15,9
összesen	100	100

A munkalehetőségek hiánya mellett az elhelyezkedést jelentősen nehezíti az itt élők alacsony iskolázottsági szintje, ez a tényező is növeli a háztartások szegénységi kockázatát. A gyermekes családokban élő felnőttek 49%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik (6. tábla). A munkaerőpiacon az elhelyezkedéshez nagyobb esélyt adó közép- illetve felsőfokú végzettséggel 27%-nyian rendelkeznek.

⁵ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

6. tábla: A gyermekes családokban élő felnőttek legmagasabb iskolai végzettsége az Ózdi kistérségben (%)

	%
kevesebb, mint 8 általános	8,0
8 általános	41,0
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	24,4
érettségi	20,9
felsőfok	5,7
összesen	100,0

4. Anyagi helyzet

A gyermekes családok szegénysége megragadható mind objektív, mind szubjektív mutatókkal. A Háztartás kérdőívben mindkettőt mértük. Az objektív mutatókkal (1) elsősorban azt térképeztük fel, hogy milyen a családok jövedelmi helyzete, valamint milyen kiadásokra van elegendő pénzük a családoknak, illetve melyek azok a szükségletek, amelyeket inkább háttérbe szorítanak. A szubjektív mutatók arról árulkodnak, hogy miként vélekednek a megkérdezettek saját helyzetükről (2).

(1)

Az alacsony foglalkoztatottság következtében a kistérségben élő gyermekes családok jövedelmének átlagos értéke a gyermeket nevelő családok országos jövedelemátlagának mindössze 59%-a. A KSH 2011-es adatai alapján az egy főre jutó havi nettó jövedelem az összes háztartásra vetítve 82 400 forint volt. Ezen belül, ha csak a gyermekes háztartásokra koncentrálnak, akkor 67 100 Ft.⁶ Ugyanez az érték az

⁶ Forrás: Jövedelmi helyzet 2011. Statisztikai Tükör VII. évf. 15. szám. KSH Budapest 2013.

Ózdi kistérségben mindössze 39 400 Ft. Az alacsonyabb átlagos jövedelem a szegénységi ráta növekedésével is együtt jár: a kistérségben a 0-17 éves gyermekek 66%-a szegénységben él⁷ A gyermekszegénység mértéke országosan 26%, tehát az eltérés nagyon nagy (7. tábla). A kistérségben sajnos a gyermekek túlnyomó többségéről az mondható el, hogy anyagilag nagyon rossz körülmények között él.

7. tábla: A szegénységben élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban az Ózdi kistérségben (%)

	országos		kistérség
	2009 ⁸	2012 ⁹	2013
medián 60%-a alatt (OECD1)	30,4	31,6	70,9
medián 60%-a alatt (OECD2)	21,9	26	66,3

A kistérségben élő gyerekes családok 28%-a érzi úgy, hogy beosztással még jól kijönnek, s néhányan gondok nélkül élnek (3% - 8. tábla). A többség esetében azonban már megjelennek a pénzügyi zavarok, s általában abban a formában, hogy a hó végére már valami probléma merülhet fel, mert „éppen, hogy kijönnek a havi jövedelmükből”. Komoly problémákról 24%-nyian számoltak be, még súlyosabb esetekről – szó szerinti nélkülözésről – pedig 9%-nyian. Az országos arányokkal történő összehasonlításból azonban az tűnik ki, hogy a kistérség lakói az országoshoz hasonlóan vagy annál egy árnyalattal pozitívabbnak látják a saját helyzetüket.

⁷ A mára elterjedtebbnek mondható az OECD2 skála szerint számított ekvivalens jövedelem mediánjának 60%-ánál alacsonyabb jövedelemből él.

⁸ TÁRKI Háztartásmonitor 2009

⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

8. tábla: Hogy érzi, Önök anyagilag...? (%)

	országos¹⁰	kistérség
...gondok nélkül élnek	1,6	3,1
...beosztással jól kijönnek	23,3	27,9
...éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből	40,5	36,6
...hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	25,6	23,6
...nélkülözések között élnek	9	8,7
Összesen	100,0	100

Erre az adatsorra rímel, hogy egy másik kérdés kapcsán a családok 77%-a számolt be arról, hogy az elmúlt 12 hónapban előfordult velük, hogy a hónap végére elfogyott a pénzük. A családok szintén jelentős hányada (72%) számolt be arról, hogy saját forrásból nem lenne képes fedezni egy nagyobb összegű váratlan kiadást.

A gyermekes családok nagy hányadát érintő szegénység a különböző típusú szükségletek kielégítetlenségének mértékében is megragadható. Vizsgálatunk során nemcsak a számlák kiegyenlítésére fókuszáltunk, hanem más fontos mutatót is mértünk.

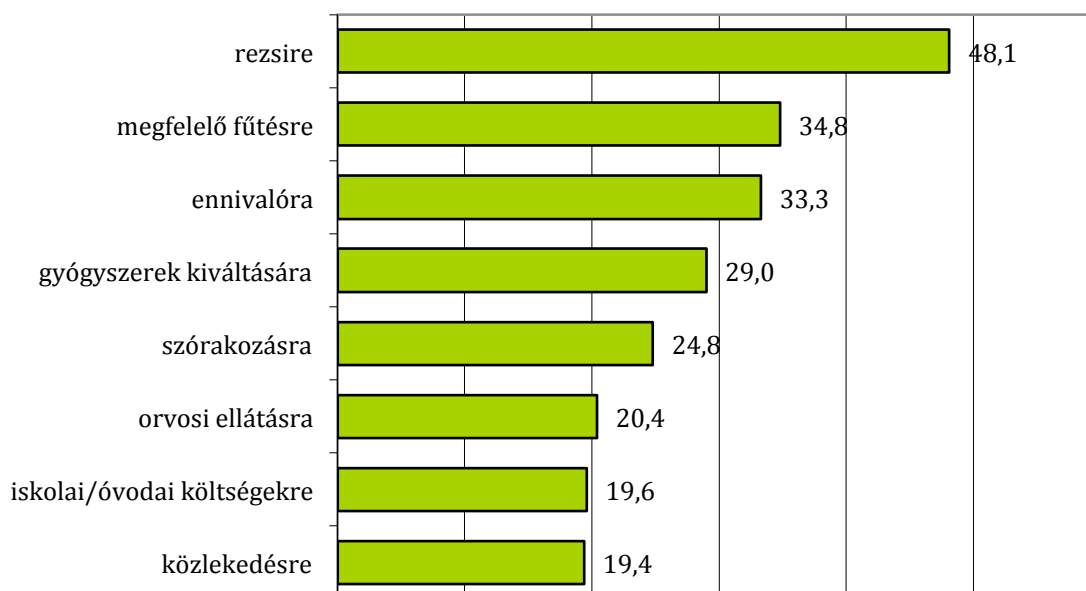
Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezett családok nagy részének elsősorban a rezszi kifizetése okoz gondot: majdnem minden második család esetében erre már nem jut mindig elegendő pénz (2. ábra). De a családok egyharmadának a megfelelő fűtés biztosítása illetve a szükséges élelem megvásárlása is gyakran gondot okoz. Orvosi kezelésre és gyógyszerek kiváltására sincs gyakran elegendő pénzük a kérdezetteknek.

Szintén magas azok aránya, akiknek nem jut elegendő pénzük szórakozásra, kikapcsolódásra. Tovább árnyalja a képet, hogy e területtel kapcsolatban majdnem ugyanennyien úgy nyilatkoztak, hogy nem is szoktak erre költeni, áldozni. Az ő esetükben „csak” a hiányt állapíthatjuk meg, s nem a kielégítetlen igényt.

¹⁰ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

2. ábra: A háztartások néhány alapvető szükségletének kielégítettsége (%)

Előfordult, hogy nem jutott elég pénz...?



A megkérdezett háztartások felének (49%) van valamilyen tartozása, ennek összege néhány ezer forinttól több millió forintig terjed. A tartozások mediánja (középértéke) pontosan 100 ezer Ft, az adósok majdnem kétharmadánál az elmaradás összege max. ekkora összeg.

A tartozások sokféle formában jelentkeznek. Sokan magántermészetű kölcsönökről, tartozásokról tettek említést (3. ábra). Ez sokkal hangsúlyosabb (19%), mint a banki hitelek/áruhitelek esetében történő elmaradások (15%).

Viszonylag sokaknak van rezsiköltségekkel kapcsolatos elmaradásuk, elsősorban a villanyszámla vonatkozásában, de vannak, akik a víz-, csatornadíjjal, a gázzámla kiegyenlítésével, stb. tartoznak.

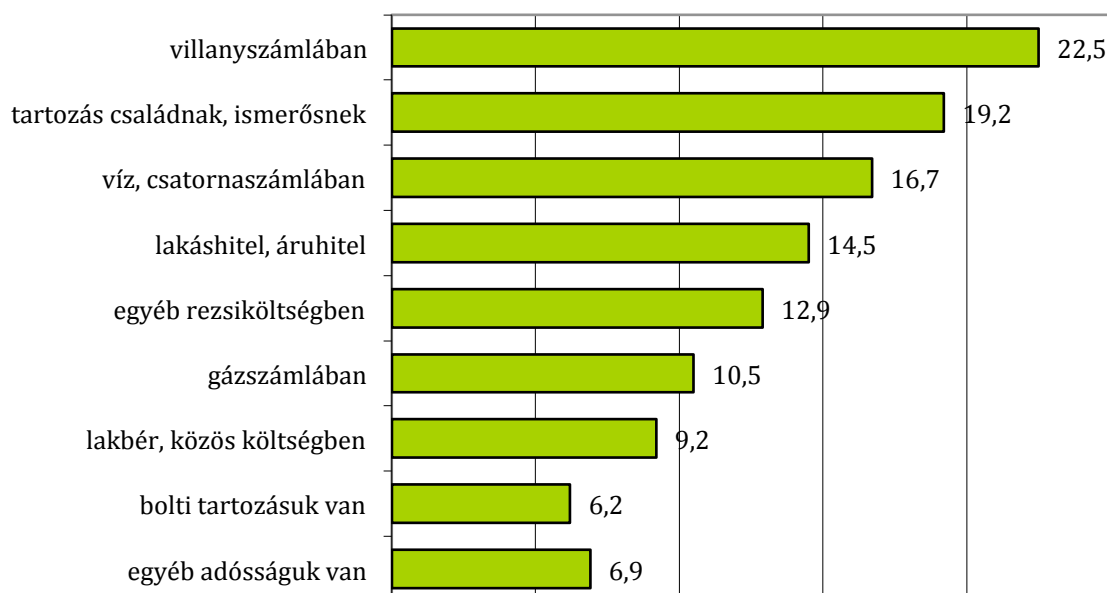
Árnyalja a képet, hogy minden kategóriánál magas azon háztartások aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy nincsenek is ilyen jellegű költségeik (ez fontos akkor, amikor a lakbér, vagy a hiteltartozásokat vizsgáljuk, valamint annak megállapításánál, hogy hol van vezetékes víz, illetve gázellátás.) A tartozások sok esetben már oda is elvezettek, hogy a villanyt ki kellett kapcsolni, ez a családok 20%-ával fordult már elő. A víz és

gáz kikapcsolása jelentett még gondot a családoknak. Az érintettek 9-10%-ával fordult már elő, hogy ezeket a szolgáltatásokat elmaradás miatt le-/kikapcsolták.

A megkérdezettek 11%-a érzi úgy, hogy – az eladósodás következtében – jelenlegi lakását akár el is vesztheti.

3. ábra: Eladósodás mértéke a gyermekes háztartások között az Ózdi kistérségben (%)

Van-e valamilyen adósságuk, kifizetetlen hátralékuk?



A szegénység enyhítésében nagy szerepe lehet a családok által kapott természetbeni juttatásoknak, melynek számos formáját kaphatják/igényelhetik a családok (9. tábla).

A természetbeni ellátások közül legtöbbször azt említik meg, hogy elengedik számukra a tankönyv és gyermekintézmény térítési díját (58%). A szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás tekintetében a szociális étkeztetés lehetőségét 32%-nyian vették igénybe, a családsegítő illetve a gyermekjóléti szolgálat segítségét viszont csak 6%-nyian. Közgógyellátásban a családok 20%-a részesült, élelmiszerrel illetve tüzelővel a családok 18%-a kapott. Más kistérségekhez képest elhanyagolhatónak mondható azok aránya, akik vagy a szociális földprogram, vagy a „Minden gyerek lakjon jól!”

elnevezésű kezdeményezés keretében kisállathoz vagy vetőmaghoz jutottak (13%). A fogyatékosokat támogató szolgálatot gyakorlatilag senki sem vette igénybe a családok közül, mint ahogy az adósságkezelési szolgáltatásokat sem (2-3%).

9. tábla: A gyermekes háztartásoknak nyújtott természetbeni ellátások az elmúlt 12 hónapban az Ózdi kistérségben

Milyen természetbeni juttatásban részesült?	%
tankönyv, gyermekintézmény térítési díja	58,3
szociális étkeztetés	32,3
közgyógyellátás	19,7
élelmiszer, tüzelő juttatás	17,8
kisállat, vetőmag földprogram vagy Minden gyerek lakjon jól! programok keretében	13,3
családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	6,4
adósságkezelési szolgáltatás	2,5
fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	2,4

(2)

A fenti objektív mutatókon kívül a szegénységet szubjektív szempontból is mértük például úgy, hogy megkértük a családokat, hogy nyilatkozzanak saját helyzetükről.

A vázolt anyagi gondokkal együtt a megkérdezettek többsége nem mondja azt magáról, hogy teljes mértékben szegény (15%), „csak” bizonyos értelemben tartják magukat annak (63%). Összességében azonban kevesen vannak olyanok, aki egyáltalán nem sorolja be magát a szegények csoportjába (22% - 10. tábla).

10. tábla: Ön mit mondana a szegénységről: jelenleg Önök...?

	%
teljes mértékben szegények	15,2
bizonyos értelemben szegények	63,1
nem szegények	21,8
összesen	100,0

A háztartások romló anyagi helyzetét mutatja, hogy a megkérdezettek 52%-a úgy érzi, hogy 3 évvel korábban jobban élt, mint most. A családok 34%-a azon a véleményen van, hogy helyzetük alapvetően nem változott. Csak nagyon kevesen érzékelik azt, hogy most jobban élnek, mint korábban (14%). A jövő vonatkozásában is nagyon szkeptikusak a kérdezettek. A várakozások iránya nagyon hasonló az elmúlt években megélt változások irányával. A relatív többség további romlást vár (44%). Egyharmadnyian a helyzet stabilizálódását (31%), s csak egy kisebbség optimista, 25%-nyian bizakodnak abban, hogy helyzetük javulni fog az elkövetkező három évben.

5. Lakáshelyzet

A bérlakások aránya Magyarországon igen alacsony, a gyermeket nevelő családoknak is alig 7%-a él bérlakásban. Az Ózdi kistérségben sem ez az általános lakhatási forma, de az országos átlaghoz képest meghatározóbb ez a forma (14%), s ebben megjelennek az önkormányzati bérlakások mellett a magánszemélyek tulajdonában álló bérlemények is. Ennek ellenére a családok döntő többsége – 80%-a - tulajdonosként él lakásában, 6% pedig más jogcímen – például szívességi lakáshasználóként vagy szolgálati lakásban lakóként (11. tábla).

A lakások helyzetének feltérképezésére léteznek objektív és szubjektív mérőszámok. Objektív mérőszámokkal (1) lehet mérni a lakásban lakók számának arányában a

lakás alapterületét, a szobák számát, a lakások felszereltségét, komfortfokozatát. Szubjektív mérőszámokkal (2) arra mutathatunk rá, hogy a kérdezett vagy egy külső szemlélő hogyan vélekedik, mit gondol a lakásról, annak állapotáról, felszereltségéről.

(1)

A lakások felszereltsége jelentősen elmarad az országos átlagtól, minden jellemző kapcsán sokkal rosszabbak értékeket mutatnak a jelzőszámok (11. tábla). A vizsgált elemek közül a WC, a vezetékes víz vagy a fürdőszoba hiány 6-7-szerese az országos átlagnak. Nem véletlen, hogy az úgynevezett szubstandard lakások aránya nagyságrendekkel magasabb (21%), mint ami a gyerekes családok körében országosan jellemző (3%).

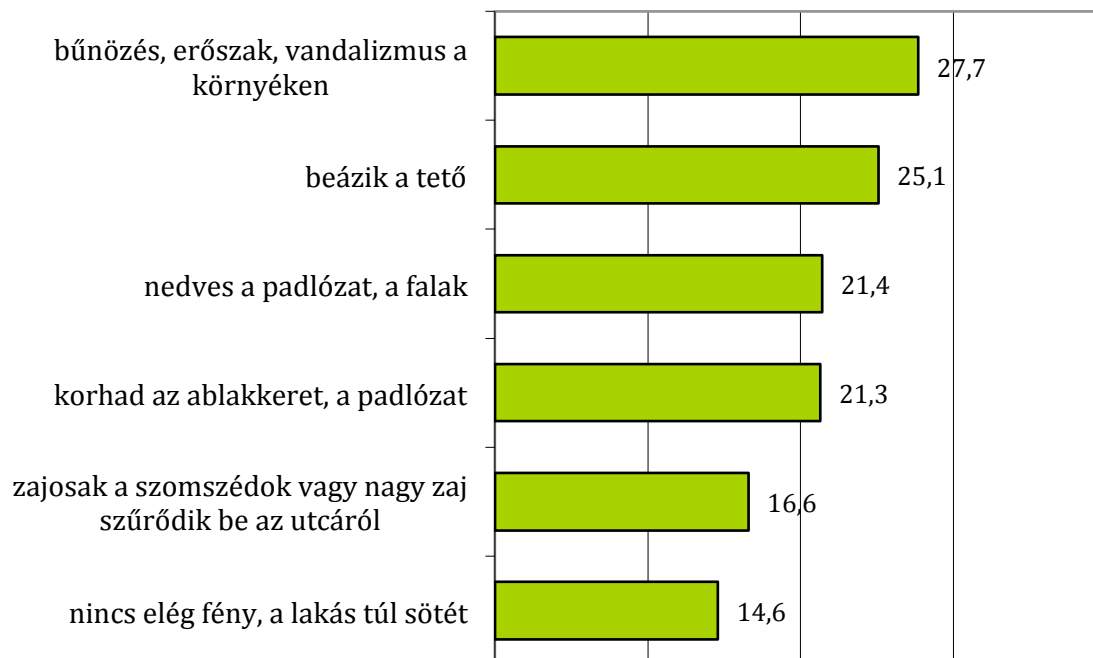
11. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői az Ózdi kistérségben (az összes lakás %-ában)

	országos ¹¹	kistérség
bérlakás	6,8	14,0
nincs fürdőszoba	2,5	15,6
nincs vezetékes víz	2,3	16,3
nincs WC	2,5	14,2
zsúfolt lakás	12,3	22,8
szubstandard lakások	3,0	21,3

Sok esetben nemcsak a lakások felszereltsége, komfortfokozata hogy kívánni valót maga után, hanem a lakások fizikai állapota, illetve maga a lakókörnyezet is (4. ábra). Többen kifejezetten veszélyes környéken laknak, a válaszadók több mint egynegyede jelezte, hogy lakókörnyezetére jellemző a bűnözés és vandalizmus, s minden hatodik válaszadó mondta azt, hogy a környék/a szomszédok zajosak. Minden negyedik gyerekes család szembesül azzal is, hogy a tető beázik és minden ötödik azzal, hogy nedves a padló, a falazat vagy korhad a padlózat, az ablakkeret.

¹¹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

4. ábra: A gyermekes háztartások lakásainak állapota az Ózdi kistérségben (az összes lakás %-ában)



(2)

A lakások állapotáról, illetve környezetéről a kérdezőbiztosok maguk is véleményt alkottak. A lakások döntő többségét a kérdezők tisztának (89%), rendezettnek (88%) találták, de figyelemfelkeltő, hogy a lakások 16%-át úgy ítélték meg, hogy az nem biztonságos egy gyerek számára. A lakáshoz képest az udvart kevésbé (74%-ban), a környező házakat pedig még kevésbé (67%-ban) látták rendezettnek (12. tábla).

12. tábla: A kérdezők véleménye a lakásról és a lakókörnyezetről (%)

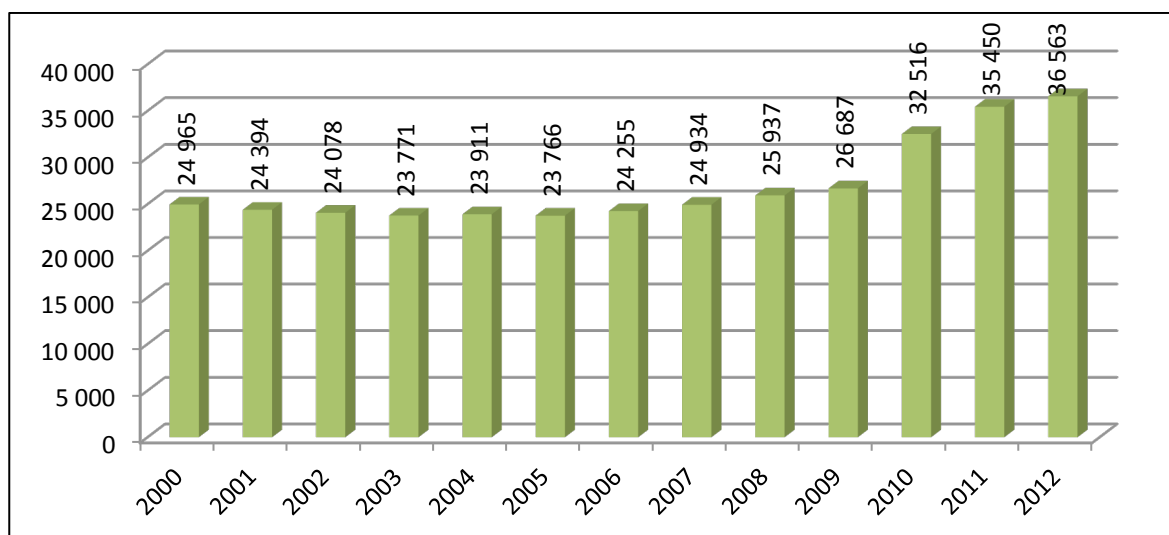
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni nagyjából tiszták.	88,9
A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	87,6
Az épület biztonságos egy gyerek számára.	83,9
Az udvar rendezett.	73,9
A környező házak jó állapotúak, rendezettek.	67,3
Az utca földút.	19,8
A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	12,7

6. Nevelés, oktatás

6.1. Bölcsőde

A 3 évnél fiatalabb gyermekek bölcsődei elhelyezésének lehetőségei a 80-as évek eleje óta az ezredfordulóig látványosan csökkentek, majd egy nagyjából stagnáló időszakot követően a férőhelyek száma 2005-től kezdődően növekedni kezdett (5. ábra).

5. ábra: A bölcsődei férőhelyek számának alakulása Magyarországon 2000-2012 között¹²



A bölcsődei férőhelyek hiányát jól mutatja, hogy 2012-ben mintegy 500 gyermekkel többet írtak be bölcsődébe, mint a férőhelyek száma. Az EU tagországokban 2010-re a háromévesnél fiatalabb gyermekek legalább 33%-a számára kellett volna biztosítani a napközbeni ellátási lehetőségét, de a bölcsődei férőhelyek száma csak a megfelelő korú gyermekek 12%-ának napközbeni ellátására volt elegendő. A kistérségben adataink szerint a gyerekek mindössze 7%-a jár, avagy járt bölcsődébe. Ez a mutató a 0-17 éves korosztályra vonatkozik, ami azt jelenti, hogy nem csak az EU elvárásaihoz képest, de országos viszonylatban is igen alacsony érték. A még rövidebb múltra visszatekinthető Biztos Kezdet gyerekházba a mintába eső gyermekeknek 2%-a jár/járt.

¹² Forrás: KSH STADAT

6.2. Óvoda

A bölcsődei hozzáféréshez viszonyítva az óvodába járás lehetőségei lényegesen jobbak a kistérségben, hiszen a 3-17 éves korosztálynak mindössze 2%-a nem jár vagy járt óvodába.

Azoknak a gyerekeknek az aránya, akik 5 éves korukban vagy annál később kerülnek be az óvodába 11% körüli, ez az érték többszöröse az országos átlagnak, tehát viszonylag jelentősnek mondható azok aránya, akik késve veszik igénybe az óvodai ellátást (13. tábla). A késői óvodába kerülés okai között feltehetően nem a férőhelyhiány játszik szerepet, a megkérdezett szülőknek csupán 3%-a nyilatkozott úgy, hogy gyermekét nem vették fel az óvodába, amikor kérte.

13. tábla: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között az Ózdi kistérségben (%)

	országos ¹³	kistérség
nem jár	-	2,3
2-3 éves	76,4	68,6
4 éves	19,1	18,4
5 éves	2,6	9,2
6 éves	0,4	1,5

A szülők óvodáról (és iskoláról) alkotott véleményét mind zárt, mind nyitott kérdésekkel mértük a Gyermek kérdőívben. Az óvodákról alapvetően jó véleménnyel vannak a szülők. 80-90%-uk nyilatkozott kifejezetten pozitívan az óvoda által biztosított személyi és tárgyi feltételekről (14. tábla). Az óvodákkal kapcsolatban probléma, ha felmerül, akkor az elsősorban a zsúfoltsághoz kapcsolódik, hogy magasak a csoportlétszámok, illetve a gyerekösszetétellel kapcsolatban merülnek fel még kifogások, hogy viszonylag sok olyan gyerek is jár az óvodába, aki erőszakos, verekedő.

¹³ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

14. tábla: Az óvodákról alkotott vélemény az Ózdi kistérségben (%)

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	nagyon jellemző
Jók az óvónők.	0,0	2,9	11,9	85,3
Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	2,5	3,5	9,2	84,9
Partnernek tekintik a szülőket.	1,1	2,8	13,9	82,2
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe	0,0	4,7	12,5	82,9
Jó a gyerekközösség.	0,0	7,8	12,4	79,8
A gyerek jól fejlődik.	0,0	1,0	11,5	87,5
Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	0,0	2,4	9,8	87,8
Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő	0,0	2,4	16,2	81,4
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	37,8	29,0	22,9	10,3
Túlzsúfoltak a csoportok.	38,7	28,4	21,1	11,8

A szülők véleményét megkérdeztük arról, hogy magasnak érzékelik-e a roma gyerekek arányát az óvodában. A válaszadók 55%-a válaszolt erre a kérdésre igenlően. Kérdést fogalmaztunk meg arra vonatkozóan is, hogy nemzetiségileg milyen csoportot tekintenek ideálisnak. A legtöbben a vegyes összetételű (roma/nem roma) csoportot választanák (73%). Igaz nem mindegy, hogy honnan érkeznek a gyermekek: a roma családok képviselői az esetek 86%-ában a vegyes összetételű csoportokat preferálják, a nem-roma családok esetében ugyanez az arány 64%.

A nyitott kérdésekre érkezett válaszok alapján is elsősorban azt lehet megállapítani,

hogyan a kérdezettek inkább pozitívan viszonyulnak a kistérség óvodáihoz. A felmérés során spontán módon pozitívumokról szinte mindenki említést tesz, negatívumról (hiányosságokról, lehetséges fejlesztési területekről) már jóval kevesebben. Az óvodákkal kapcsolatban legtöbben az emberi munkaerő teljesítményét ismerik el: az óvónők kedvességét, odafigyelését, empátiáját. Sokan említették pozitívumként a programok sokszínűségét, azt hogy valóban foglalkoznak a gyerekekkel, s így a gyerekek tanulnak, fejlődnek. A hiányosságok tekintetében már inkább intézményi problémák kerülnek szóba (infrastrukturális problémák, szerkezeti problémák, stb.), amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy egyes óvodák/óvodai csoportok túlzsúfoltak. Ezen túl jellegzetes véleményként még azt lehet kiemelni, hogy az óvodák eszközellátottságán lehetne javítani, pl. több játékra lenne szükség.

6.3. Iskola

A gyermekek iskolakezdésének életkora országosan egyre későbbre tolódik, 1990-ben a 7 évesen iskolába kerülő gyerekek aránya még kb. 10% volt, 2000-re meghaladta a 30%-ot; és ez az arány azóta csak nőtt¹⁴ot. A késői iskolakezdés – főként a tankötelezettség életkorának csökkentése mellett rontja az általános iskola befejezésének esélyeit a hátrányos helyzetű gyermekek esetében. A késői iskolakezdés a kistérségben az országosnak megfelelő arányokat képezi le: a 7 évesen és később iskolába kerülő gyerekek aránya 58% (15 tábla). A késői iskolakezdők jellemzően évvesztesek voltak, illetve kisebb részük a szülők kérésére maradt tovább az óvodában (az iskolaéretlenség vagy betegség szerepe ebben elhanyagolható).

¹⁴ Vágó Irén (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. *Educatio* 4. sz. 742–761.

15. tábla: Az iskolakezdés életkora a 6-17 éves gyermekek között az Ózdi kistérségben

	%
nem jár iskolába	1,6
6	40,4
7	55,4
8	2,6
összesen	100,0

A törvényi szabályozás jelenleg főszabályként 6 éves kortól írja elő a tankötelezettséget, de lehetőséget ad még egy évet az óvodában tölteni – ha egy szakértői bizottság úgy látja jónak. A jogszabály következményeként – legalább az első években – iskolaéretlen gyerekek sokasága kerülhet az intézményekbe, ami az iskolai kudarcok növekedéséhez vezethet. Ennek lehetséges veszélye az Ózdi kistérségben nem elhanyagolható, hiszen már így is elég magas azon gyermekek aránya, akik az általános iskolában évismétlők voltak (16. tábla).

16. tábla: Iskolai kudarcok előfordulása az iskolás gyermekek között az Ózdi kistérségben (%)

	%
Járt-e kiegészítő, felzárkóztató osztályba?	6,6
Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?	1,1
Ismételt-e évet az általános iskolában?	20,8

Az iskoláról alkotott szülői véleményeket az óvodához hasonlóan mind zárt, mind nyitott kérdéssorral vizsgáltuk. Az óvodákhoz hasonlóan az általános iskolákról is elsősorban pozitívan nyilatkoznak a szülők. Míg az óvodák esetében az érintett szülők 80-90%-a nyilatkozott kifejezetten pozitívan az intézmény által biztosított személyi és tárgyi feltételekről, addig az iskolák esetében az ezen a véleményen lévők aránya

valamivel alacsonyabb: 65-75% (17. tábla).

Komolyabb probléma itt a gyerekösszetétellel kapcsolatban merül fel. A szülők leginkább az iskolákban jelenlévő erőszakot látják problematikusnak. A felmérés tanúsága szerint a szülők 48%-a ért egyet azzal a kijelentéssel, hogy az iskolában „sok az erőszakos, verekedő gyerek”.

17. tábla: Az iskolákról alkotott vélemény az Ózdi kistérségben (%)

	egyáltalán nem igaz	inkább nem igaz	inkább igaz	teljesen igaz
Jók a pedagógusok.	1,1	6,2	21,6	71,2
Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	1,4	12,0	20,8	65,8
Partnernek tekintik a szülőket.	2,1	6,4	26,0	65,4
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába	2,1	10,8	23,6	63,4
Jó a gyerekközösség	3,8	8,2	21,5	66,5
A gyerek jól fejlődik.	1,1	4,9	20,2	73,8
Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	1,1	4,5	22,5	72,0
Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	0,9	5,0	21,3	72,8
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	27,4	24,9	26,5	21,2
Túlzsúfoltak az osztályok.	41,9	28,8	17,2	12,0

A gyerekközösségben az agresszivitáson túl alkohol- és drogproblémák is előfordulnak. A válaszadók szerint gyerekeik 15%-a olyan iskolába jár, ahol jellemző az alkohol és/vagy drogfogyasztás (18. tábla).

18. tábla: Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás – Ózdi kistérség?

	%
nagyon jellemző	5,6
inkább jellemző	9,3
inkább nem jellemző	23,4
egyáltalán nem jellemző	61,7
összesen	100,0

A szülők véleményét itt is megkérdeztük arról, hogy magasnak érzékelik-e a roma gyerekek arányát az oktatási intézményben, s a válaszadók 64%-a mondta azt, hogy igen. A legtöbben a vegyes összetételű (roma/nem roma) osztályok működését/működtetését preferálják (74%). Nem mindegy azonban, hogy honnan érkeznek a gyermekek: a roma családok esetében a vegyes összetételű osztályokat a kérdezettek az esetek 90%-ában preferálják, a nem-roma családok esetében ugyanez az arány csak 58%.

A nyitott kérdésekre érkezett válaszok alapján is elsősorban azt lehet megállapítani, hogy a kérdezettek inkább pozitívan viszonyulnak az iskolákhoz. A felmérés során pozitívumokról szinte mindenki említést tesz, negatívumról (hiányosságokról, lehetséges fejlesztési területekről) már kevesebben. Pozitív oldalról nagyon sokféle vélemény elhangzik, amelyek – többek között – érintik a tanárok szakmai felkészültségét, a gyerekekkel való kapcsolattartását, a fejlesztő munkát, a különórákat, a sportolási lehetőségek biztosítást, stb. Ugyanakkor az összes felsorolt tényező fejlesztendő területként, hiányossággént is megjelenik a válaszokban a negatív oldalon, csak jóval kisebb arányban.

A szülőknek az iskolákkal illetve a gyermekeikkel kapcsolatos elvárásai igen komolyak, hiszen sokan azt várják/szeretnék, hogy gyermekük az oktatási rendszerben minél tovább haladjon. A szülők elég magas követelményeket állítanak gyermekeik elé: 38%-uk azt szeretné, ha gyermekük minél tovább maradna az oktatási rendszerben, és annak befejezéseként felsőfokú végzettséget szerezne, amely elvárás talán már túlzó, a valóságtól elrugaszkodó (19. tábla).

19. tábla: Mit gondol, gyermeke milyen iskolai végzettséghez juthat majd?

	%
legfeljebb 8 osztály	3,8
szakiskola	22,3
szakközépiskola	25,2
gimnázium	10,6
felsőfok	38,2
összesen	100,0

7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége

Az anyagi helyzet csak általánosságban határozza meg, hogy a család mennyire képes a gyermekek számára fontos szükségletek biztosítására. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a gyermekek szükségleteinek kielégítését előresorolják a családok a felnőttek szükségleteivel szemben. A szülők háztartási gazdálkodáson belüli preferenciái azonban – a források szűkössége mellett – bizonyos gyermeki szükségletek kielégítését fontosabbnak, másokat halaszthatónak vagy kevésbé fontosnak ítélnék meg.

Ahhoz, hogy legalább adataink egy részét országos viszonylatban is értelmezni tudjuk - bár az adatfelvétel más korcsoportot céltzott meg (0-15 évesek) - felhasználtuk a KSH 2009. évi Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel EU-SILC modulját.

A gyermekek **biológiai alapszükségei** (táplálkozás, ruházkodás) közül a táplálkozást lényegében teljesen - 98-100%-ban - képesek kielégíteni a családok (20. tábla). A szülők elmondása szerint gyermekeik számára biztosított a napi háromszori étkezés. A 2009-es országos adatok alapján a táplálkozási szükségletek tekintetében a

gyerekek 1%-a, a kistérségben pedig a gyerekek 2%-a szenvedett hiányt.¹⁵ A megkérdezettek azt állították, hogy gyermekeik a háromszori étkezést nemcsak hétközben, hanem hétvégén is megkapják.

A kistérségben a tanítási napokon ez az étkezés az iskolai étkeztetést is jelentheti és jelenti is. A kérdezettek többsége ugyanis igénybe veszi az iskolai étkeztetést az iskolaévben (67%). Igaz, ezzel nyáron már csak nagyon kevesen élnek (18%). Adataink szerint a családok nagy része ingyenes jut az iskolai közétkeztetéshez (80%).

Az iskolai/óvodai étkeztetés nemcsak az étkezések számának biztosításában, hanem a gyermekek megfelelő, minőségi táplálkozásában, azaz a hús-, zöldség- és gyümölcsfogyasztás biztosításában is fontos szerephez juthat, hiszen az okoz nagyobb nehézséget a családoknak, hogy a gyermek megfelelő mennyiségben jusson hozzá ezekhez. Országos átlagban azt látjuk, hogy a gyerekek 13%-a nem jutott húshoz, míg 17% friss zöldséghez vagy gyümölchöz¹⁶. Ezek az arányok a kistérségben nem rosszabbak, sőt a zöldség/gyümölcs fogyasztás tekintetében valamivel még jobb adatok jelentkeznek (15% illetve 11%).

Az étkezésen kívül a ruházkodás biztosítása is lényegében megoldott a családoknál. 4%-nál fordul elő, hogy nem tudják biztosítani a meleg téli ruhát és/vagy a két pár megfelelő cipőt. Az újonnan és nem használtan vásárolt ruházat biztosítása azonban valamivel többeknek okoz gondot (13%).

¹⁵ EU-SILC 2009 adataiból

¹⁶ EU-SILC 2009 adataiból

20. tábla: Kielégítetlen gyermekszükségletek aránya az Ózdi kistérségben (%)¹⁷

Biológiai alapszükségletek (táplálkozás, ruházat)	%
a hétköznapi napi három étkezés	0,4
hétfőn napi három étkezés	1,8
két pár megfelelő cipő	3,7
újonnan vásárolt (nem használt) ruha	13,1
meleg téli felsőruha	4,2

Minőségi táplálkozás	%
legalább naponta egyszer hús, húskészítmény	15,0
naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	10,7
különleges események megünneplése	16,8

Szocializációs alapszükségletek	%
külön fekhely	7,6
kültéri játékok	17,8
beltéri játékok	7,0
életkoruknak megfelelő könyv	24,0

Tanulási feltételek	%
megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	4,1
íróasztal	16,0
minden, az iskola által elvárt felszerelés	3,4
szótár	18,2

¹⁷ A kérdés így hangzott: *Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?* Ebben a táblázatban a kérdésre adott nemleges válaszokat tüntetjük fel.

Társas kapcsolatok	%
baráti körök rendszeres meghívása közös játszásra	28,8
rendszeres sportolási lehetőség (tanórán kívül)	19,9
részvétel fizetős iskolai kirándulásokon és programokon	28,0

„Luxus” szükségletek	%
évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	74,7
fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás)	67,2
zsebpénz	31,8

A gyermekek fejlődéséhez alapvetően nélkülözhetetlen **szocializációs szükségletek** egyértelműen a táplálkozás mögé sorolódnak, ugyanakkor a gyermekek fejlődését alapvetően meghatározó szocializációs alapszükségeket és kulturális szükségleteket is – valamilyen szinten – biztosítani tudják a családok. A gyermekek 7-18%-ának nincsenek beltéri és kültéri játékaik – ez az országos adatokhoz képest újfent nem mondható rossz aránynak (13-18%). Ennél kedvezőtlenebbnek mondható a könyvellátottság: 24%-ra tehető azon családok aránya, ahol a gyerekeknek nincs életkoruknak megfelelő könyvük. 47% azon gyerekek aránya, akik a szülők elmondása szerint legalább hetente olvasnak kedvtelésből.

A **tanulási lehetőségek** megteremtésén is viszonylag sokat fáradoznak a szülők. Bár a gyerekek 16%-ának nincs külön íróasztala, azonban csak 4% esetében figyelhető meg, hogy egyáltalán nem biztosított odahaza a megfelelő hely a tanulásra. A családok mindössze 3%-ában nem áll rendelkezésre az iskola által elvárt minden felszerelés. Ezen belül a családok a szótárt már nem tartják annyira nélkülözhetetlennek: ez az esetek 18%-ában hiányzik.

A **társadalmi szocializáció** szempontjából fontos társas kapcsolatok építése egyértelműen hátrébb sorolódik a szükséglet kielégítés rangsorában. A gyerekek majdnem egyharmadának nincs lehetősége rá, hogy fizetős iskolai programokon vegyen részt, vagy, hogy meghívja baráti körét közös programra, játékra. A

gyermekek 20%-ának nincsen lehetősége arra, hogy sportoljon tanórán kívül.

A „luxus” **szükségletek** kielégítése valóban luxus-kategóriának tűnik, hiszen ezeket az elemeket jóval kevesebben tudják biztosítani, mint az eddig említett szükséglet-típusokat. Az ide sorolódó üdülés illetve fizetett különórák a gyerekek nagy többsége – 75 illetve 67%-a - számára elérhetetlen. A zsebpénz biztosítása már nem ennyire luxus-kategória, ezt a szülők 32%-a nem tudja biztosítani gyermeke számára.

A szükségletek kielégítése mellett a gyermeki fejlődéshez elengedhetetlen a családi körben eltöltött minőségi idő. A gyerekek döntő többsége, 90%-a a szüleivel közösen étkezik, 64% minden nap. A szülők 76%-a nyilatkozott úgy továbbá, hogy a TV-ben látottakat megbeszéli gyermekével és 73%-uk szokott mesét olvasni vagy mondani gyermekének, nagyrészt naponta vagy kétnaponta. Ezekhez a közös, családi élményekhez képest jóval alacsonyabb mértékben jelentkeznek azok a társas együttlétek, amelyek nem az otthoni környezethez kapcsolódnak. A szülők a gyerekek 30%-ával tudnak/akarnak külsős kulturális programokon részt venni, pl. elmenni múzeumba, színházba, valamilyen zenei előadásra, stb.

Az internet és a számítógép mára szinte elengedhetetlen része az életnek, a gyerekek iskolai fejlődése szempontjából is kiemelkedően fontos. A szülők elmondása szerint a gyerekek többsége használ számítógépet (77%), elsősorban otthon, másodsorban pedig az iskolában. Szintén sokan használják az internetet is (72%), ezt is otthonról illetve az iskolában.

A kérdőívben megkérdeztük a szülőket, mit gondolnak arról, hogy gyermekeik mivel töltik szabadidejüket (21. tábla). Az, hogy a szülőnek mennyire vannak pontos információi a gyermek szabadidő eltöltési szokásairól, nyilván több tényezőtől függ. A szülők szerint gyermekeiknek van szabadideje és azt aktívan, értelmesen töltik el. A szülők úgy látják továbbá, hogy gyermekeik nem járnak kocsimba, bárókba, ehelyett sok gyermek segít a háztartásban, TV-t néz, otthon játszik, barátaival találkozik, számítógépezik, sportol, kirándul, szervezett programban vesz részt.

21. tábla: A 6-17 évesek szabadidő eltöltési szokásai az Ózdi kistérségben (%)

Mennyire jellemző, hogy... ?	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	teljesen jellemző
tv-t néz	2,5	18,8	21,7	57,0
számítógépezik	12,8	14,3	21,6	51,4
otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	9,6	15,2	28,5	46,7
szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	5,0	13,4	30,6	51,0
szervezett programon vesz részt	14,3	17,5	25,3	42,9
sportol, kirándul	13,3	17,7	24,6	44,3
barátaival, haverjaival találkozik	4,5	6,1	28,6	60,8
presszóba, bárba, kocsmába jár	92,9	4,5	1,4	1,3
csavarog, lődörög	86,5	7,2	5,1	1,3
egyáltalán nincs szabadideje	77,7	15,4	4,9	2,0
semmit sem csinál	79,1	15,6	4,0	1,3
egyéb tevékenységet végez	54,8	12,8	14,6	17,8

8. Egészség

A rossz anyagi körülmények gyakran hozzájárulnak a gyermekek betegségeinek kialakulásához, valamint a késői diagnosztizálásához. A korai életkorban nem

megfelelően kezelt betegségek, valamint a prevenció hiányosságok a későbbi életszakaszokban is nagy gondot jelenthetnek. Számos tanulmány figyelmeztet arra, hogy a szegénységben élőkénél többszöröse annak a kockázata, hogy rossz egészségi állapotúak legyenek. A rossz anyagi körülmények nem csak a gyermekek betegségeinek kialakulásához járulnak hozzá, hanem már a magzati fejlődésre is hatással vannak. Számos betegség visszavezethető a magzat méhen belüli fejlődésére, az alacsony születési súly pedig nagyobb eséllyel vezet egyes felnőttkori betegségek kifejlődéséhez.

Magyarországon a gyerekek 10%-a születik alacsony, 2500 grammnál kisebb súllyal, az Ózdi kistérségben ez az arány valamivel magasabb, 15%.

A testileg és szellemileg fejletlenebb gyerekek aránya egy árnyalattal magasabb a kistérségben, mint országosan. Országosan a kérdezettek 2-3%-a mondta gyermekét az átlagnál fejletlenebbnek¹⁸, míg a kistérségben ez az arány 3-4% a testi és értelmi fejlettség tekintetében.

A különböző tartós betegségek előfordulási gyakorisága a kistérségben jóval meghaladja az országos átlagot. Ez elsősorban az, egyéb – nem látás/halláskárosodáshoz kapcsolódó – egészségügyi problémáknál figyelhető meg. Tartós egészségügyi problémával a kistérségben a gyerekek 20%-a küzd, szemben az országos 8%-kal (22. tábla).

22. tábla: Gyermekbetegségek aránya az Ózdi kistérségben (%)

	országos ¹⁹	kistérség
hallásprobléma	2,1	0,8
látásprobléma	6,8	8,1
egyéb tartós egészségügyi probléma	7,8	19,5

¹⁸ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

¹⁹ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A kistérségben az egyes betegségek előfordulási arányai általában magasabbak, mint országosan (23. tábla). A tartós egészségügyi problémák közül elsősorban az asztma emelkedik ki (9% - az országos átlag 2%-ával szemben). De az allergiában szenvedők aránya is háromszorosa az országos átlagnak (6 versus 2%). Mozgásszervi rendellenességekről, illetve keringési problémákról 2-2%-nyian tettek említést, ez is kétszerese az országos adatnak.

23. tábla: A gyermekek körében előforduló tartós egészségügyi problémák aránya az Ózdi kistérségben (%)

	országos ²⁰	kistérség
allergia	2,4	5,5
asztma	1,7	9,1
keringési betegség	1,0	2,0
mozgásszervi rendellenesség	1,0	2,1
emésztőrendszeri betegség	0,7	0,3
idegrendszeri betegség	0,6	1,0
depresszió/pszichikai betegség	0,3	0,3
kóros soványság	0,1	0,3
kóros kövérség	-	0,3
egyéb légzőszervi betegség	1,4	1,4

A gyermekek egészségi állapotára negatívan hatnak a különböző devianciák, így a dohányzás, valamint az alkoholfogyasztás is. A szülők tudomása szerint a 6-17 éves gyerekek 5%-a dohányzik alkalmanként vagy rendszeresen, illetve 3% fogyaszt alkoholt alkalmanként.

Kiemelendő még, hogy az iskola előtt fejlesztésben részvevő gyerekek aránya a kistérségben magasabb (16%), mint az országos átlag (10%).

²⁰ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

9. Településsel, kistérséggel kapcsolatos vélemények

A Háztartás kérdőívben a családok véleményt alkothattak arról, hogy mennyire szeretnek a településükön élni. Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezettek 54%-a szeret azon a településen lakni, ahol most él, 28% semleges álláspontot alakított ki, 18% pedig nem vagy nem nagyon szereti jelenlegi lakóhelyét. A családok kb. egyharmada (37%) tervezi, hogy elköltözik a településről.

Ezen túlmenően a kérdezettek saját szavaikkal is elmondhatták véleményüket lakóhelyükről: mit szeretnek benne illetve mit kevésbé. S mindezt a gyerekek szemszögéből értékelve: „mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek számára/mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen”.

Bár minden településen akadtak kérdezettek, akik azt felelték, hogy semmilyen pozitívumot nem tudnak említeni a településsel kapcsolatban, számos olyan tényező felmerült a kistérségben, amelyet a kérdezettek pozitívan ítélt meg. Összességében azonban inkább a kritikusabb vélemények tűntek hangsúlyosabbaknak.

A válaszokat vizsgálva ki lehet emelni néhány olyan tényezőt/tényező-együttest, amelynek megléte vagy hiánya alapvetően meghatározza a kérdezettek hozzáállását, s válaszaik irányát:

- *oktatási intézményekkel való ellátottság*: mennyiben ellátott a település oktatási intézményekkel (óvodával/iskolával). Amelyik település jobban ellátott, ott a válaszok pozitív irányból érkeztek (pl. Putnok), ahol viszont hiányok vannak, ott ez már értelemszerűen negatívumként jelentkezik (pl. Csernely).
- *az oktatási intézményekben folyó szakmai munka minősége*: a szakmai munka értékelése megosztó dimenzióként jelentkezik, már egy-egy településen, s egy-egy oktatási intézményen belül is, van, aki pozitívan látja a helyzetet, van, aki pedig negatívan.
- *játszóterek/parkok megléte*: kardinális megítélési szempontként jelentkezik a

kistérségben, hogy ezek mennyire adottak a gyermekek számára. Ezzel kapcsolatban inkább hiányérzetükről számolnak be a kérdezettek (különösen pl. Csernelyen, Keleméren). Pozitív példát ebben a vonatkozásban Serényfalván tapasztaltunk.

- *a közlekedés helyzete*: a település elérhetősége illetve a településről való „kilépés” lehetősége is fontos megítélési szempont. Sajómercsén a közlekedési állapotok kifejezetten negatív tartalommal kerültek szóba.

- *a közbiztonság kérdése*: a gyermekek szempontjából veszélyeztető faktorként értékelik a kérdezettek a romló közbiztonságot. Ez különösen a nagyobb településeken figyelhető meg (Ózd, Putnok). A pozitív ellenpéldát Sajópüspöki illetve Serényfalva jelenti, ahol többen dicsérték a közbiztonság helyzetét.

- *környezeti adottságok*: az életminőség egy fontos eleme, hogy mennyire csendes, nyugodt, jó levegőjű, stb. településen élnek az emberek. Ennek áldásos hatásairól elsősorban Sajómercsén beszélnek az emberek.

- *programlehetőségek*: közös vonása a kistérségi településeknek, hogy egyik legfőbb negatívumként a fiatalok szórakozási lehetőségeinek hiányát emelték ki (nincsenek kulturális programok, ifjúsági programok, sportolási lehetőségek, stb.).

A főbb választípusok kiemelésével látható, hogy melyek azok a pontok, ahol érdemes (még további) fejlesztéseket tenni, mert ezáltal hangsúlyosabb lehet a település gyerekbarát jellege, s nőhet a település megtartó ereje, az ott élők elégedettségi szintje.

10. Gyerekszegénység elleni program

A válaszadók 26%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos gyerekszegénység elleni programban. Ha a más kistérségekben működő programok ismertségével vetjük össze ezt az adatot, azt állapítjuk meg, hogy a program kommunikációja itt kevésbé sikeres.

A különböző programelemeken is viszonylag kevesen vettek részt. Ha csak azokra koncentrálunk, akik hallottak a lehetőségről, azok körében is alacsony részvételi arányokat regisztrálhatunk (24. tábla). A felmérésnek nem volt elsődleges célja a Gyerekesély programban való részvételt mérni, mivel erre más mérőeszközöket dolgoztunk ki (monitoring rendszer).

24. tábla: Gyerekszegénység elleni program ismertsége az Ózdi kistérségben (%)

Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a Gyermekszegénység elleni programban?	25,5
Van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	12,7
Van-e olyan más felnőtt, aki részt vett a Gyerekesély programokban?	6,6

Biztos Kezdet gyerekházba – mint már említettük - a mintába eső gyermekeknek 2%-a járt, azonban ők több-kevesebb rendszerességgel. Hosszabb időszakban vették igénybe ezt a lehetőséget és általában legalább heti gyakorisággal elmentek a gyerekházba.

MELLÉKLET

1. számú melléklet A felmérés alapmegoszlásai

		háztartás	%
Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogy a pénzük?	igen	307	76,9
	nem	92	23,1
	összesen	399	100,0

		háztartás	%
Képes-e a háztartás arra, hogy egy nagyobb kiadást a saját forrásaiból fedezzen?	igen	112	28,0
	nem	288	72,0
	összesen	400	100,0

		háztartás	%
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - villanyáramot?	igen	82	20,2
	nem	324	79,8
	összesen	406	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - vizet?	igen	32	8,7
	nem	338	91,3
	összesen	370	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - gázt?	igen	33	10,0
	nem	303	90,0
	összesen	336	100,0

		háztartás	%
Fenyeget-e annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a lakást	igen	42	11,0
	nem	337	89,0
	összesen	378	100,0

		háztartás	%
3 évvel ezelőtt Önök_	rosszabbul éltek,	57	14,0
	alapvetően ugyanígy éltek	136	33,7
	jobban éltek	212	52,3
	összesen	404	100,0

		háztartás	%
Hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?	javulni fog,	90	25,3
	nem változik	109	30,5
	romlani fog	158	44,2
	összesen	357	100,0

		háztartás	%
Önök milyen jogcímen laknak ebben a lakásban?	tulajdonos	329	80,3
	bérlik az önkormányzattól	40	9,8
	magánszemélytől bérlik	17	4,2
	egyéb (szívésségi, szolgálati, stb.)	24	5,7
	összesen	409	100,0

		háztartás	%
Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él?	egyáltalán nem szeret	44	10,8
	2	30	7,5
	3	111	27,6
	4	96	24,0
	nagyon szeret	121	30,1
	összesen	402	100,0

		háztartás	%
Tervezi-e hogy elköltözik a településről?	igen	150	37,0
	nem	255	63,0
	Total	405	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?	igen	58	7,3
	nem	737	92,7
	összesen	795	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e a Biztos Kezdet gyerekházba?	igen	14	1,8
	nem	778	98,2
	összesen	792	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakorisággal járt a Biztos Kezdet gyerekházba?	naponta	2	17,3
	hetente többször	6	68,8
	havonta többször	1	13,9
	összesen	9	100,0

		gyerek	%
Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?	igen	645	97,4
	nem	17	2,6
	összesen	662	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?	nagyon jellemző	43	36,9
	inkább jellemző	22	18,5
	inkább nem jellemző	45	38,3
	egyáltalán nem jellemző	7	6,3
	összesen	117	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha az óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön csoportba járnak?	ha egy csoportba járnak	83	73,4
	ha külön csoportba járnak	30	26,6
	összesen	113	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?	nagyon jellemző	170	34,2
	inkább jellemző	147	29,7
	inkább nem jellemző	145	29,2
	egyáltalán nem jellemző	34	6,9
	összesen	496	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha az iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön osztályba járnak?	ha egy osztályba járnak	354	73,7
	ha külön osztályba járnak	126	26,3
	összesen	480	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?	minden nap	93	17,3
	hetente néhány alkalommal	158	29,5
	havonta néhány alkalommal	98	18,3
	évente néhány alkalommal	78	14,5
	sohasem	110	20,4
	összesen	538	100,0

		gyerek	%
Volt-e a gyermek a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson?	igen	166	30,3
	nem	382	69,7
	összesen	547	100,0

		gyerek	%
Meg szokták-e beszélni a gyermekkel a TV-ben látottakat?	igen	410	75,6
	nem	130	24,0
	nincs TV	2	0,4
	összesen	543	100,0

		gyerek	%
Szokott-e gyermeke számítógépet használni?	igen	537	77,2
	nem	159	22,8
	összesen	696	100,0

		gyerek	%
Szokott-e gyermeke internetet használni?	igen	497	71,5
	nem	198	28,5
	összesen	695	100,0

		gyerek	%
Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést iskolaévben?	igen	359	67,2
	nem	175	32,8
	összesen	534	100,0

		gyerek	%
Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést nyáron?	igen	96	18,5
	nem	425	81,5
	összesen	521	100,0

		gyerek	%
Az iskolai étkezésért mennyit fizet?	a teljes összeget	46	12,9
	az összeg egy részét	24	6,7
	semmit	287	80,4
	összesen	357	100,0

		gyerek	%
Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	igen	708	90,1
	nem	78	9,9
	összesen	786	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran szokott a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	minden nap	450	64,2
	hetente többször	187	26,7
	hetente egyszer	46	6,6
	havonta egyszer	5	,7
	soha	13	1,8
	összesen	702	100,0

		gyerek	%
Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?	igen	270	73,4
	nem	98	26,6
	összesen	367	100,0

		gyerek	%
Részesült-e valamilyen külön, szakember által javasolt fejlesztésben?	igen	124	15,9
	nem	658	84,1
	összesen	783	100,0

		gyerek	%
Ön szerint a gyermek a korához képest testileg	kevésbé fejlett	23	3,0
	átlagosan fejlett	638	80,3
	az átlagosnál fejlettebb	133	16,7
	összesen	794	100,0

		gyerek	%
Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg	kevésbé fejlett	33	4,2
	átlagosan fejlett	622	78,0
	az átlagosnál fejlettebb	142	17,8
	összesen	797	100,0

		gyerek	%
A gyermek dohányzik-e?	rendszeresen	12	2,3
	alkalmanként	16	3,1
	soha	500	94,6
	összesen	528	100,0

		gyerek	%
A gyermek fogyaszt-e alkoholt?	rendszeresen	0	0,0
	alkalmanként	15	2,9
	soha	517	97,1
	összesen	532	100,0

2. számú melléklet
A felmérés kérdőívei

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:

Kérdés kezdete:

2013. hónap nap óra perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! vagyok, a Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermeces családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI: 01 – házastársa, élettársa 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke 03 – nevelt, fogadott gyermeke 04 – szülője 05 – apósa, anyósa 06 – menyje, veje 07 – unokája 08 – más rokona 09 – nem rokon 99 – NEM TUDJA	CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI: NÖTLEN/HAJADON 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 02 – nőtlen, hajadon, élettárssal él HÁZAS 03 – házasság, házastárssal él 04 – házasság, élettárssal él 05 – házasság, de külön élnek, nincs élettársa ELVÁLT 06 – elvált, nincs élettársa 07 – elvált, élettárssal él ÖZVEGY 08 – özvegy, nincs élettársa 09 – özvegy, élettárssal él 99 – NEM TUDJA	LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI: 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú 01 – kevesebb, mint 8 általános 02 – 8 általános 03 – szakmunkásképző; szakképzés 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi 05 – gimnáziumi érettségi 06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum 07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum 08 – főiskola 09 – egyetem 99 – NEM TUDJA	JÁR-E KÓDJAI: 00 – nem jár 01 – bölcsőde 02 – óvoda 03 – általános iskola 04 – szakmunkásképző 05 – szakközépiskola 06 – gimnázium, 4 osztályos 07 – gimnázium, 5 osztályos 08 – gimnázium, 6 osztályos 09 – gimnázium, 8 osztályos 10 – technikum 11 – felsőfokú technikum 12 – főiskola 13 – egyetem 88 – egyéb 99 – NEM TUDJA	DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON! (FŐMUNKÁ: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI) HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT: 01 – alkalmazott 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal 04 – közmunkás HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT: 05 – munkanélküli (segélyezett) 06 – munkanélküli ellátás nélkül 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.) 08 – rokkantnyugdíjas 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyeken van („főállású anya” is) 11 – háztartásbeli, családját látja el 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt 13 – ápolási díjon van 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott) 99 – NEM TUDJA
---	---	---	---	--

HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI:

- 1 – a településen
- 2 – közeli faluban
- 3 – közeli kisvárosban
- 4 – megyeszékhelyen
- 5 – Budapesten
- 6 – egyéb településen
- 7 – külföldön

9 – NEM TUDJA

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor- száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérde- zetthez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzett- sége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgo- zik-e?	HA DOLGO- ZIK: Hol van a munka- helye?	Dolgozott- e az elmúlt 12 hónapban?	HA DOLGO- ZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglal- koztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM- JEGGYEL!							HA SOSEM DOLGO- ZOTT = 88		
KÉRDE- ZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

..... gyermek
88 – M 99 – NT

..... évben
9999 – NT

1 – igen → **HA IGEN:** 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban?
gyermek 99 – NT
2 – nem
9 – NT

..... m²
999 – NT

1 – tulajdonos (ill. rokona)
2 – bérlik a lakást az önkormányzattól
3 – magánszemélytől bérlik a lakást
8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)
9 – NT

.....Ft-ot 9 – NT

.....Ft-ért 9 – NT

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)	db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
 méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezetékes
 3 – házi vízvezetékes
 9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
 1 – igen
 2 – nem
 9 – NT
- 2 – nem
 9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany Ft /hó
- b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) Ft /hó
- c. fűtés (ha fűtési szezonra tudja, akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) Ft /hó
- d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget, akkor a fűtésnél kell megadni.)Ft /hó
- e. bérleti díj és ha van közös költség Ft /hó
- f. lakáshitel-törlesztésFt /hó
- g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztésFt /hó
- h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) Ft /hó
- i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

- | | |
|-------------------------------|------------------------|
| 1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb | 5 – 201 - 250 ezer Ft |
| 2 – 51 - 100 ezer Ft | 6 – 251 - 300 ezer Ft |
| 3 – 101 - 150 ezer Ft | 7 – 300 ezer Ft felett |
| 4 – 151 - 200 ezer Ft | 8 – M |
| | 9 – NT |

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	igen	nem	Miért nem?			
			nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlésre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintba lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálatától	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázszámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásáról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókönyve?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

- | | | |
|------------|-------------|---------------------------|
| 1 – magyar | 4 – horvát | 7 – roma/cigány |
| 2 – német | 5 – román | 8 – egyéb, éspedig: |
| 3 – szerb | 6 – szlovák | 88 – M 99 – NT |

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

- | | | |
|------------------------------------|-------------|---------------------------|
| 0 – nem tartozik más nemzetiséghez | 3 – szerb | 7 – roma/cigány |
| 1 – magyar | 4 – horvát | 8 – egyéb, éspedig: |
| 2 – német | 5 – román | 88 – M 99 – NT |
| | 6 – szlovák | |

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
2 – nincs
9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül

2 – városba, a járáson/kistérségen belül

3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül

4 – városba, a járáson/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem

→ **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

4 – egyéb, éspedig:.....

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....

.....

.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....

.....

.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyerekeknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekről beszélt, vagy mondott valamit a gyerekeknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

--	--

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása:

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyermek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?

- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?

- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?

- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?

- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem

9 – NT

9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... ,

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig:
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlszűfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**